

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ

1040 София, ул. „Аксаков“ № 3
тел.: (02) 810 40 10, (02) 810 40 18
факс: (02) 988 21 08
e-mail: ineco@iki.bas.bg, <http://www.iki.bas.bg>

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
ECONOMIC RESEARCH
INSTITUTE

3 Aksakov Str., 1040 Sofia, Bulgaria
tel.: (+359 2) 810 40 10, (+359 2) 810 40 18
fax: (+359 2) 988 21 08
e-mail: ineco@iki.bas.bg, <http://www.iki.bas.bg>

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ

О Т Ч Е Т

/извлечение/

за дейността през 2019 г.

София, януари 2020 г.

1. ПРОБЛЕМАТИКА НА ЗВЕНТОТО

1.1. Преглед на изпълнението на целите (стратегически и оперативни) на звеното, оценка и анализ на постигнатите резултати и на перспективите на звеното в съответствие с неговата мисия и приоритети, съобразени с утвърдените научни тематики

Мисията на Института за икономически изследвания (ИИИ) при БАН е да подпомага икономическото развитие и успешната интеграция на България в ЕС чрез научни изследвания, оценки и предложения за икономическата политика на държавата и бизнеса, чрез създаване и разпространяване на знание, чрез обмяна на опит и обучение на учени и специалисти.

В *изпълнение на заявените стратегически и оперативни цели*, през 2019 г. ИИИ на БАН продължава да утвърждава позициите си на водещ академичен център в областта на икономическата наука в България и на експертен център за приложни знания, компетенции и консултации в областта на стопанската политика и практика.

Признание за цялостния принос на ИИИ при БАН за развитието на икономическата наука в България, както и за последователната и компетентна експертно-консултантска дейност в сферата на икономиката, образованието и бизнеса е удостояването на Института с *Почетен знак „Св. Св. Кирил и Методий“* на Президента на Република България и с *Почетен плакет „Марин Дринов“* на Българската академия на науките, по случай 70-та годишнина от създаването му (1949-2019 г.)

Постигнатите резултати в дейността на Института през 2019 г. са в съответствие с утвърдените от Научния съвет „Приоритети на изследователската дейност за периода 2014-2020г.“. Те са насочени както към развитие на теоретико-методологични знания, така и към идентифициране на обективно съществуващи проблеми, определяне на възможни ефекти и формулиране на конкретни препоръки. Голяма част от научните и научно-приложните разработки надхвърлят чисто икономическото измерение на изследваната проблематика чрез прилагането на интердисциплинарен подход.

В проектите на ИИИ при БАН се открояват анализи и оценки на състоянието, промените и политиките относно:

- икономическата динамика и междутрасловите взаимодействия, реалния и финансовия сектори, с акцент върху структурните дисбаланси и рискове за икономиката;
- пазара на труда и жизнения стандарт в България на национално и регионално равнище;
- възможностите за разширяване на сътрудничеството между академичната сфера и бизнеса в България;
- дигитализацията на българската икономика;
- корпоративното управление на държавните предприятия;
- мониторинга на българските предприятия на основата на ключови финансови и нефинансови индикатори;
- пазарната стратегия и маркетинговата структура на фирмите;
- практиките на стопански субекти с трайно влияние върху българското общество;
- субкултурните проявления при корпоративния мениджмънт;
- ролята на човешкия фактор в иновационната дейност на индустриалните предприятия;
- устойчивостта на завръщането на мигрантите и факторите за последваща миграция на българското население;
- влиянието на външната търговия върху икономиката на България;
- международната икономическа специализация на България;
- фискалните мултипликатори в България и страните от ЦИЕ;
- приобщаващото регионално развитие - социални, икономически и екологични измерения;
- следкризисното развитие на финансовото посредничество в Европейския съюз и българският банков и капиталов пазар;
- икономическия растеж и конвергенцията в ЕС;
- търговско-инвестиционните отношения България-Китай.

През 2019 г. са завършени **6** проекта от научноизследователската програма на ИИИ при БАН, а други **13** проекта са със срок на изпълнение през 2020 г. и 2021 г.

ИИИ при БАН разширява и задълбочава партньорството си с представители на централната и местната администрации; на държавни и частни бизнес структури; на синдикални и неправителствени организации, на международни институции и организации, като предоставя експертни доклади с анализи, оценки и препоръки в отговор на заявени от тях потребности; работи по съвместни проекти с български и чуждестранни академични институции.

През 2019 г. Институтът е **водеща организация** или **съизпълнител** в **13** научни и научно-приложни проекта, както следва:

по *договори с МОН*: по ННП „Здравословни храни за силна биоикономика и качество на живот“ (**1**), по конкурси на фонд „Научни изследвания“ (**2**);

по *договори с БАН*: по линия на международното сътрудничество в рамките на междуакадемични договори и споразумения (**5**); по НП „Млади учени и постдокторанти“ (**1**); по Програма за подпомагане на млади учени в БАН (**1**), последният приключи с публикация по темата на проекта;

по *договори с КТ „Подкрепа“* (**1**) и *АПИ* (**1**), като и двата са завършени успешно;

по *Програма за споделяне на знания (KSP)* на Министерството на икономиката и финансите на Република Корея, с подкрепата на Министерството на икономиката на Р България - проектът се реализира от ИИИ при БАН съвместно с Korea Development Institute (KDI) с цел да се създаде система за ранно предупреждение за кризи в приоритетни области: сектор суровини, имотен пазар, пазар на труда.

С *лично участие* на академичните служители от Института се разработват **14** проекта, финансирани по договори с международни и национални институции и организации: ЕК, ЕСФ, Администрация на МС – *Оперативна програма „Добро управление“*, МТСП – ОП „Развитие на човешките ресурси“, МОН – *Националната пътна карта за научноизследователски инфраструктури (2018-2023)*, "Овергаз Холдинг" АД, неправителствени организации, което е признание за тяхната компетентност, аналитичен и експертен опит.

Учени от Института участват в **4** изследователски проекта на български университети, финансирани от съответните научни фондове: *УНСС, ТУ-Стара Загора; ПУ „Паисий Хилендарски“*, като **3** от тях са приключили през 2019 г.

Институтът и негови сътрудници са членове на над **60** международни и национални научни мрежи и организации. ИИИ при БАН има сключени споразумения за сътрудничество (за изследователска, публикационна, обучителна дейност) с редица национални академични институции, както и с академични институции от Европа и Азия. От май 2019 г. Институтът за икономически изследвания при БАН е официално приет за институционален член на China-CEEC Think Tanks Network.

Създаденият съгласно Меморандум за разбирателство *Глобален партньорски център* на държавите от ЦИЕ и Китай в рамките на инициативата „17+“, с основната идея да подпомага и насърчава развитието на сътрудничеството в съответствие с нормите и разпоредбите на Китай, държавите от ЦИЕ и ЕС, се ръководи съвместно от Института по маркетинг към МИ на Р България и Китайския институт за международни изследвания към Министерството на външните работи на Китайската народна република, *в партньорство с ИИИ при БАН*.

Чрез своите акредитирани докторски програми ИИИ при БАН гарантира изследователски компетенции и организационен капацитет да подготвя висококвалифицирани специалисти-икономисти за нуждите на администрацията, бизнеса, науката и образованието. През 2019 г. в Института са обучавани **5-ма** докторанти. В края на 2019 г. са приети **3-ма** нови докторанти, за чието обучение в Института има всички необходими и достатъчни условия.

През 2019 г. ИИИ при БАН е организатор и съорганизатор на **10** национални и международни научни форуми, в които взимат участие представители както на българската, така и на международната академична общност, в т.ч. от страните от Югоизточна Европа. В края на м. ноември 2019 г. се проведе *Юбилейната международна конференция „Икономическо развитие и*

политики: *реалност и перспективи*”, посветена на 70-години от създаването на Института, на която се дискутираха актуални проблеми на икономиката и обществото. Научни сътрудници от Института представят резултати от изследванията си и на други **26** национални и **50** международни научни форума у нас и в чужбина.

ИИИ при БАН е сред водещите научни институции по публикации и цитирания, регистрирани в базата на RePEc (Research Papers in Economics). Значителен брой от учените в Института са сред топ 25% от авторите в България, регистрирани в RePEc. Академичният състав на Института има множество публикации в национални и международни научни издания, включително реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, като публикациите намират широк отзвук чрез множество цитирания от български и чуждестранни автори. През 2019 г. сътрудниците на Института са реализирали **109** публикации. Регистрирани са **237** цитирания на публикации на академичния състав на Института.

Институтът за поредна година публикува своя Годишен доклад „Икономическо развитие и политики в България: оценки и очаквания“, с тема на фокус „Структурни дисбаланси и рискове за икономиката“. Докладът е единствено по рода си издание за състоянието и развитието на българската икономика. В него всяка година се проследяват макроикономическите показатели, външен, фискален и банков сектор, пазар на труда, състояние на регионите и техните различия, и се дават препоръки за подходящи политики с перспектива за три години. На 07.05.2019 г. ИИИ при БАН иницира пресконференция за представяне на Годишен доклад 2019 пред обществеността.

Институтът продължава своята издателска дейност чрез двете си реферирани научни списания – „Икономическа мисъл“ и „Икономически изследвания“. „Икономически изследвания“ е едно от малкото списания с Импакт ранг в областта на икономиката в страната - **SJR: 0,245 (2018)** и е в група **Q2** „Economics, Econometrics, Finance“ на **Scopus**, а „Икономическа мисъл“ се индексира и реферира в **ERIH PLUS**.

Постиженията на ИИИ при БАН през 2019 г. са резултат от продуктивна общественополезна и разнообразна изследователска, експертна, обучителна, публикационна и издателска дейност, съобразена с научноизследователските приоритети на Института и финансирана, наред с бюджетната субсидия, от национални и международни институции, от бизнеса и неправителствени организации. Значимостта на резултатите, за която може да се съди по търсенето от редица потребители и партньори сътрудничество, както и нарастващата цитируемост на публикациите, е доказателство за изследователските възможности на учените в Института и разкриват добра перспектива за бъдещи *проектни участия на звено* в конкурсите по различни национални и международни програми.

1.2. Изпълнение на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в България 2017-2030 - извършвани дейности и постигнати резултати по конкретните приоритети.

Изпълняването на равнище на модерното научно познание научноизследователски проекти и комплексни експертизи са обвързани по своя научен смисъл и социална значимост с реализирането на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в България 2017-2030, чиято цел е превръщането на науката във фактор за развитие на икономика, базирана на знанието и иновационните дейности.

В съответствие с Националната стратегия е приета и се изпълнява Стратегия за научно развитие на Института за икономически изследвания при БАН за периода 2018-2030 г.

Съдържанието и приоритетната насоченост на научните изследвания на ИИИ на БАН отразяват както потребностите на българската социално-икономическа реалност, така и предизвикателствата пред съвременната наука. Развитието на научните изследвания се възприема от учените в Института като основно конкурентно предимство в глобалното икономическо състезание. Научните и научно-приложните разработки надхвърлят чисто икономическото

измерение на изследваната проблематика и чрез прилагането на интердисциплинарен подход предлагат хипотези и решения, съобразени с целите на Националната стратегия: постигане на динамичен и устойчив икономически растеж, повишаване на заетостта и намаляване на бедността, подобряване на образованието, насърчаване на научната дейност, изграждане на „общество на знанието“, опазване на околната среда.

В Института се извършва изследователска и експертна дейности, която съответства на приоритетни научни направления, свързани с:

- експертизи в областта на политиките за енергийната ефективност, опазването на околната среда, създаването на условия за висок жизнен стандарт;
- апробиране на приложните аспекти на концепцията за зелена икономика;
- участие в работни пакети по ННП „Здравословни храни за силна биоикономика и качество на живот“;
- изследване на екологичните измерения на приобщаващото регионално развитие;
- промени и перспективи в продоволствената сфера в ракурса България – ЕС.

Международната мобилност на учените е важен аспект на Националната стратегия и стремежът на Института е да се насърчават *участието в проекти* по международни програми и *представянето* на резултатите от научноизследователската дейност *на международни научни форуми*.

Една от основните задачи на Института е стимулиране на кариерното израстване на младите учени чрез различни форми на изява:

- самостоятелно разработване на научноизследователски проекти в конкурса за млади учени, финансиран по НП “Млади учени“, както и в конкурса за постдокторанти, финансиран по НП „Млади учени и постдокторанти“;
- включване в проекти на Института – международни и с национално значение;
- участие в международни и национални научни конференции.

В съответствие с Националната стратегия ИИИ на БАН:

- Развива интердисциплинарните изследвания, вкл. с институти на БАН, с други научни организации и висши училища, с представители на бизнеса, с институции на национално и на регионално ниво /областни и общински администрации/.
- Участва активно в краткосрочни обществено значими проекти, възложени от министерства и държавни институции.
- Насърчава публикационната активност на учените, предимно в международни издания, вкл., издания с рефериране и индексирание в световно известни бази данни с научна информация, вкл. с импакт фактор.
- Задълбочава двустранното сътрудничество и международното партньорство като важни стратегически аспекти за кариерното развитие на учените и възможност за ползване на съвременни научни инфраструктури.
- Разширява членството в международни мрежи и научни организации.
- Осигурява използването на електронни бази данни с оглед по-лесен достъп до световни издания и съвременни литературни източници.

1.3. Полза /ефект за обществото от извършваните дейности.

Важен критерий при избора на тема за проект от научноизследователската програма на Института за икономически изследвания при БАН е потенциалната полза за икономиката и обществото от неговото изпълнение.

В Института се извършват научни и научно-приложни изследвания, насочени към задоволяване потребностите на обществото от нови знания и иновативни подходи, които обясняват закономерностите на икономическото развитие, аргументират адекватни мерки и

политики, предлагат съвременни методи на управление, насърчават модерния начин на икономическо мислене и възприемане на икономическата реалност.

Научните разработки обхващат различни аспекти на икономическите отношения в страната, както и със страни от и извън ЕС; дават реални оценки на състоянието и прогнози за бъдещето развитие на българската икономика, на реалния и финансовия сектори, на развитието на пазара на труда, доходите, социалното осигуряване и подпомагане, на ролята на международните икономически и финансови институции за България; на регионалната икономическа ефективност и системата на местните финанси, и др.

Изследователската дейност на учените от ИИИ при БАН съдържа експертни анализи и рационални решения на важни социално-икономически проблеми, които вълнуват българското общество и могат да намерят ефективно приложение в работата на управленските органи на различно равнище, в рамките на законодателната и изпълнителната власт. Конкретните предложения и препоръки, направени в научни разработки с приложен характер при изпълнението на обществени поръчки, са в отговор на заявени потребности от централната и местната администрация, от бизнеса или от неправителствения сектор и също са в полза на общество.

Изследователското сътрудничество с други национални и чуждестранни научни институции и висши училища, вкл. и регионалното академично сътрудничество; разработването и реализирането на съвместни проекти, на лекционни програми и курсове, главно за магистри и докторанти, повишават авторитета, влиянието и значимостта на българската наука в национален и международен план.

Публикациите, лекциите и обществените изяви, вкл. и чрез медиите, се използват за популяризиране и разпространяване на научното знание, не само сред специализирана, но и сред по-широка аудитория.

1.4. Взаимоотношения с други институции

ИИИ при БАН поддържа взаимоотношения с международни и национални институции (държавни и регионални), с неправителствени и с бизнес организации, с научни институции и висши учебни заведения, с различни медии по линия на връзки с обществеността.

На основата на научното сътрудничество на ИИИ при БАН с чуждестранни научни институции (РА; МАНУ; НАНУ; KDI) се осъществяват съвместни проекти и публикации, взаимни посещения за обмяна на опит, участия в международни научни форуми.

През 2019 г. учени от Института изпълняват редица проекти, финансирани по програми и фондове от **други институции**, национални и международни: *проекти, финансирани по Оперативни програми на структурните фондове към МС и МТСП, - 3; проекти, финансирани от други европейски и международни програми и фондове, - 8*, от които са завършени **3** проекта, като по **един** от тях Институтът е **съизпълнител**; продължава изследователската работа по **5** проекта, в **един** от които Институтът също е **съизпълнител**. *Проектите, финансирани от Национални фондове, по договори с министерства и други ведомства, са 5*, от които **1** завършен проект, по който Институтът е **водеща институция**. По линия на международното сътрудничество в рамките на междуакадемични договори и споразумения, в ИИИ при БАН се изпълняват **5** проекта. От *проектите, финансирани от университети*, са завършени **3** проекта, продължава реализирането на **1** проект. Институтът е водеща организация по **1** завършен *проект, целево финансиран от държавата към бюджетната субсидия за БАН (по Програма за подпомагане на млади учени в БАН)*, а изпълнението на *друг, целево финансиран проект (по Национална програма „Млади учени и постдокторанти“ на МОН)*, приключва през 2021 г.

През изминалата 2019 г. научни сътрудници от ИИИ при БАН са привлечени като *членове на работни групи и комисии*, като *експерти и консултанти на публично-административни органи* от различни области и нива – *наднационално* (към Европейската комисия, Световната здравна организация), *национално, регионално и локално* (към Президентството и Министерски съвет,

МОН, МТСП, МИ, МЕ, МЗ, МРРБ, МТИТС, АПИ, Комисия за защита от дискриминация, НСИ, НАОА, БТПП, НСОБ, ЦКС, областни и общински управы и др.

Академичният състав на ИИИ на БАН преподава в редица университети и висши училища, в бакалавърски и магистърски програми: Софийски университет „Св. Климент Охридски“, ТУ-Стара Загора, ВСУ „Черноризец Храбър“, ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, УНСС, ПУ „Паисий Хилендарски“, ВУТП, ВУЗФ, МВБУ-Ботевград, НБУ, ВСУ „Любен Каравелов“, ЕВУИМ, ЛТУ, РУ „Ангел Кънчев“, ЮЗУ „Неофит Рилски“, УХТ-Пловдив, ВУАРР-Пловдив, НЦОЗА и др. С някои от тези висши учебни заведения Институтът има подписани договори и споразумения за сътрудничество.

През годината сътрудници на ИИИ при БАН участваха в пресконференции в БТА, в радио и телевизионни публицистични предавания, бяха интервюирани от различни медии. Общият брой на обществените и медийните изяви е над **90**.

1.5. Общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата.

1.5.1. Практически дейности, свързани с работата на национални правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др. (относими към получаваната субсидия).

Практическите дейности на учените от ИИИ при БАН са свързани с работата на **национални правителствени и държавни институции** и се осъществяват чрез участие в съответни Експертни съвети, комисии, групи и други експертни органи: *Постоянно действаща експертна комисия към **МОН** за наблюдение, оценка и анализ на научноизследователската дейност, осъществявана от висшите училища и научните организации; Междудомствена работна група към **Министерство на енергетиката** за разработване проект на енергийна стратегия на Република България до 2030г. с хоризонт до 2050г.; Междудомствена работна група към **МТСП** по проблемите в областта на доходите от труд; Междудомствена работна група към **МТСП** в изпълнение на Националната стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020; Работна група по Допълнително пенсионно осигуряване към **Министъра на труда и социалната политика**; Междудомствена работна група към **МТСП** по демографските въпроси; Работна група към **МТСП** за разработване на Стратегия по корпоративна социална отговорност на Р България за периода 2019-2023 г.; Работна група „Социална политика и заетост“ към **МТСП**; Тематична работна група към **МРРБ** за разработване на „Оперативна програма за развитие на регионите“ за периода 2021-2027г.; Научно-експертен съвет към **НСИ**; Постоянната комисия по стопански науки и управление към **НАОА**; Комисия по качество към **НАОА**; ПНЕК по обществени науки към **ФНИ-МОН**; експертна група към фонд „Инвестиции“ на **ЦКС**.*

Извършените експертизи и консултации, разработените становища и технически доклади допринасят за разрешаването на актуални проблеми на социално-икономическото развитие на страната, за утвърждаване на ролята и за признание на компетентността на научните сътрудници от Института да вземат решения по важни за страната практически въпроси от стопанската практика.

Специално внимание заслужава участието на учени от ИИИ при БАН в подготовката на документи от стратегическо значение: *Рамков стратегически документ на Глобалния партньорски център на страните ЦИЕ и Китай, за **ГПЦ**; Стратегия по корпоративна социална отговорност на Р България за периода 2019 – 2023 г., за **МТСП**; Енергийна стратегия на Република България до 2030г. с хоризонт до 2050г., за **МЕ**; изработването на експертни доклади по писмена заявка от държавни и общински институции и органи: експертни доклади по проекта на Закона за публичните предприятия, за **НС** и за **МИ**; доклади-самооценка във връзка с акредитацията на четири докторски програми, за **НАОА**; предоставяне на писмени експертни становища: експертно становище относно Ръководство за набиране и оценка на изследователски проекти, за **ГПЦ**; експертни становища относно Закона за социалната икономика, за **МТСП**; експертни*

становища в рамките на Работна група по Допълнително пенсионно осигуряване, за **Министъра на труда и социалната политика**; експертно становище по промени в Наредбата за предоставяне на целеви помощи за отопление през зимния период, за **МТСП**; експертно становище по методиката за определяне на линията на бедност, за **МТСП**; експертно становище относно Законопроект за изменение и допълнение на Закона за ВО, за **МОН**; експертно становище относно Законопроект за изменение и допълнение на Закона за административното регулиране на икономическите дейности, свързани с нефт и продукти от нефтен произход, за **БТПП**; експертни становища при участие в специализирани комисии и работни групи към **МС, МИ, МОН, МТСП, МРРБ**.

Учените от ИИИ осъществяват разнообразна рецензионна дейност за национални и международни научни списания/издания, като членове на научни журита, редакционни съвети и колегии, рецензират научни монографии и научноизследователски проекти.

1.5.2. Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции /без Фонд “Научни изследвания”/, програми, националната индустрия и пр. - до три най-значими проекта./заглавие на проекта, програма, по която се финансира, координатор, и постигнати резултати/.

ИКОНОМИЧЕСКО ИЗСЛЕДВАНЕ НА СТОЙНОСТИТЕ НА ПРИЛАГАНИТЕ ТАКСИ, ОПРЕДЕЛЕНИ В ТАРИФАТА ЗА ТАКСИТЕ, КОИТО СЕ СЪБИРАТ ОТ АГЕНЦИЯ „ПЪТНА ИНФРАСТРУКТУРА“ И ТЯХНОТО ОТРАЖЕНИЕ ВЪРХУ ПОТРЕБИТЕЛИТЕ НА РЕПУБЛИКАНСКАТА ПЪТНА МРЕЖА, КАКТО И ФИНАНСОВИЯ ЕФЕКТ ВЪРХУ ПРИХОДИТЕ ОТ ТАКСИ, С ИЗКЛЮЧЕНИЕ НА РАЗПОРЕДБИТЕ ОТНОСНО ЕЛЕКТРОННАТА СИСТЕМА ЗА ПЪТНО ТАКСУВАНЕ НА БАЗА ВРЕМЕ И ИЗМИНАТО РАЗСТОЯНИЕ

Проектът е възложен и финансиран от Агенция „Пътна инфраструктура“.

Ръководител на проекта: проф. д-р Александър Тасев

Постигнати резултати от изпълнението на проекта:

Извършена е оценка на нормативната уредба на страната и по-специално в частта, която регламентира изготвянето и обосноваването на таксите. Анализите са съобразени с директивите на Европейския Парламент и Съвета относно таксуването на тежкотоварните превозни средства. Направена е икономическа обосновка на размера на основната част от прилаганите такси, събирани от АПИ, с фокус върху ТОЛ таксите. Оценен е финансовият ефект върху приходите от такси. За целите на изследването са апробирани три специфични финансово-приложни подхода, разработени на основата на предложената от екипа категоризация на събираните такси.

2. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ ПРЕЗ 2019 г.

2.1. Едно най-значимо научно постижение:

НАЦИОНАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ПАЗАРА НА ТРУДА И ЖИЗНЕНИЯ СТАНДАРТ В БЪЛГАРИЯ

Проект на ИИИ на БАН, финансиран от бюджетна субсидия за ИИИ на БАН.

Ръководител на проекта: проф. д-р Васил Цанов

Изследването е основано на виждането, че повишаването на жизнения стандарт на населението е пряка функция на цялостното социално-икономическо развитие на страната, което е следствие на провеждането на множество политики, засягащи различни аспекти на обществения живот. Насочеността на тези политики в национален и териториален разрез до голяма степен формира жизненото равнище както на населението в страната, така и в отделните регионални.

Същността на изследването е да оцени състоянието и промените в жизнения стандарт на населението на национално и регионално равнище, по отделени негови тематични области и общо. С тази цел е разработен подходящ методологически инструментариум; обособени са отделни

Значимостта на проекта за науката е в:

- обосноваване на виждане за същността на жизнения стандарт, което се свързва със степента на достигане на желано, нормативно определено или „еталонно“ състояние на неговите компоненти като доходи, разходи, потребление на стоки и услуги, фактическо състояние на заетостта, околна среда и пр. - в съответствие с възприетото разбиране на жизнения стандарт, като еталон се предпоставят най-благоприятните стойности на показателите в съответните тематични области;
- разработване и апробиране на методология за обобщена количествена оценка на регионалните различия в жизнения стандарт на населението въз основа на адаптиран метод на Бенет.

Разпределение на областите според интегралните оценки за жизнения стандарт (2017 г.)

2.2. Едно най-значимо научно-приложно постижение:

ГОДИШЕН ДОКЛАД 2019 „ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ И ПОЛИТИКИ В БЪЛГАРИЯ: ОЦЕНКИ И ОЧАКВАНИЯ. ТЕМА НА ФОКУС: “СТРУКТУРНИ ДИСБАЛАНСИ И РИСКОВЕ ЗА ИКОНОМИКАТА”

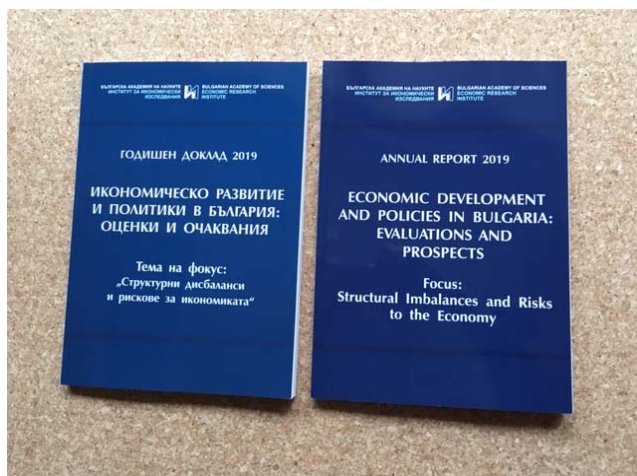
Проект на ИИИ на БАН, финансиран от бюджетна субсидия за ИИИ на БАН.

Ръководител на проекта: доц. д-р Виктор Йоцов

Същността на доклада е да изследва състоянието и развитието на националното стопанство през 2018 г. и да представи прогнозни оценки за икономическото развитие в средносрочен план. Анализирани са основни сектори на икономиката и пазарът на труда. Разгледани са въпросите на финансовата децентрализация и на структурните промени в икономиката през последните години. Фокусът на доклада е върху структурните дисбаланси и произтичащите от тях рискове за икономиката.

Значимост на изследването за науката и обществото:

- Анализирано е състоянието на реалния сектор на икономиката. Динамиката на основните показатели е разгледана в контекста на по-значимите мерки на икономическата политика. Дава се качествена оценка на ефекта на тези политики върху икономическия растеж както в краткосрочен и средносрочен, така и в дългосрочен план. На основата на анализа на основните сектори на икономиката и стъпвайки върху структурен макроикономически модел са представени очаквания за икономическия растеж през 2019-2021г.
- Фискалната политика е анализирана от гледна точка на ролята ѝ за дългосрочно въздействие върху съвкупното търсене и растежа. Предложен е критичен анализ на пропорционалното данъчно облагане и са направени са конкретни предложения относно мерки за усъвършенстване на данъчната система на страната.
- Извършен е анализ на вътрешните и външни фактори за икономически растеж. Аргументира се позицията, че налагащата се тенденция към намаляващата роля на външния сектор следва да се оцени като неблагоприятна.
- Констатирани и анализирани са процесите на промени в банковата сфера, свързани с преразпределение на пазара на финансови услуги и това се разчита като признак за съживяване на кредитирането, подобряване на качеството му и активиране на процесите по сливане и придобиване на банки. Паричната политика се разглежда в контекста на валутния борд в страната, като се правят изводи относно нейната стабилност и ефекти върху растежа.
- Направен е обстоен преглед и анализ на трансмисионните канали за навлизането на глобалната финансова криза в българската икономика, оценени са последиците от нейното действие и са изведени поуки в областта на макроикономическото управление на страната.

ИИИ при БАН
инициира
пресконференция в БТА
за представяне на
Годишен доклад 2019
пред обществеността.

3. МЕЖДУНАРОДНО НАУЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО НА ЗВЕНОТО ПРЕЗ 2019 г.

ИИИ при БАН разширява партньорството си с чуждестранни академични институции. През 2019 г. научни екипи от Института работят по съвместни изследователски проекти с представители на Румънската академия на науките (РА), Украинската академия на науките (НАНУ), Македонската академия на науките (МАНУ), Korea Development Institute (KDI). Учени от Института участват *лично* (по лична инициатива или по лична покана) в изпълнението на международни проекти, финансирани по програми на ЕК и ЕСФ.

Институтът и негови сътрудници са членове на над **40** международни научни мрежи и организации.

През годината Институтът е организатор-домакин на **четири** международни научни форума, съорганизатор на **един** научен форум с международно участие в Икономическия университет - Варна, както и съорганизатор на **три** международни научни форума в чужбина - в Румъния, в Северна Македония и в Сърбия; учени от Института са участвали в още **50** международни научни форума в страната и в чужбина; реализирани са съвместни публикации с чуждестранни учени.

Важна насока на международното сътрудничество на Института е съвместната издателска дейност, осъществявана чрез участието на чуждестранни учени в редколегиите на двете издания на Института, както и чрез участието на сътрудници на Института в **18** редколегии на международни списания и **9** редколегии на чуждестранни списания. Институтът е регистриран в Мрежа за разпространение на научни статии в сферата на икономическата наука (Research Papers in Economics), в която участват учени от 73 държави.

Учреденият в началото на 2015 г. „Ресурсен Център за Икономически Изследвания на Азия” към ИИИ при БАН съдейства за по-нататъшното развитие на международното сътрудничество на Института. Със съдействието на Центъра са организирани два форума: *стартиращ семинар* с корейски експерти (Launching seminar and high level meeting, 2019/2020 KSP) по съвместен научноизследователски проект, както и *Първа конференция на Глобалния център за партньорство* на държавите от ЦИЕ и Китай за дискутиране на принципите за участие; идеи, задачи и бъдещи проекти.

4. УЧАСТИЕ НА ЗВЕНОТО В ПОДГОТОВКАТА НА СПЕЦИАЛИСТИ ПРЕЗ 2019 г.

ИИИ при БАН има дългогодишни традиции и е признат център за подготовка на български и чуждестранни специалисти в следните акредитирани докторски програми: Политическа икономика, Народно стопанство (вкл. регионална икономика и история на народното стопанство), Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка, Статистика и демография, Световно стопанство и международни икономически отношения, Икономика и управление, Маркетинг.

Обучението на докторантите се извършва по утвърдени от Научния съвет индивидуални планове за тяхната работа, чието изпълнение се оценява на базата на годишен отчет на докторанта и годишна атестация.

ИИИ при БАН съдейства на докторантите да провеждат обмяна на опит и да събират допълнителна информация чрез специализации в страната и чужбина, включване в проекти, участие в национални и международни научни и научно-практически форуми.

През 2019 г. Институтът бе информиран от ЦУ на БАН за поредните покани относно кандидатстване на докторанти и академичен състав във всички научни направления за различни мобилности по Програма Еразъм, както и за ДААД стипендии за 2019/20 г. на Международна фондация “Св.Св. Кирил и Методий”, но няма данни за включване на кандидати от ИИИ при БАН.

През 2019 г. в Института се обучаваха общо **5** докторанти: **4** - задочно обучение и на самостоятелна подготовка – **1**. През текущата година е прекратена една докторантура, по лична молба, а един докторант е прекъснал обучението си за срок от една година.

В конкурса за редовния прием през месец август за учебната 2019/2020г. участваха **4-ма** кандидати, като **3-ма** от тях се представиха успешно и бяха зачислени в докторантура през януари 2020 г. В началото на 2020г. предстои обявяване на допълнителен конкурс за учебната 2020/2021г.

Научното ръководство на докторантите за 2019 г. в ИИИ при БАН се осъществява от хабилитирани учени от Института, както и от хабилитирани преподаватели от университети, както следва:

- проф. д-р Даниела Бобева-Филипова – 1 докторант;
- проф. д-р Митко Димитров – 1 докторант;
- проф. д-р Радка Илева-Филкова – 1 докторант;
- доц. д-р Венета Христова Матеева – 1 докторант
- проф. д.ик.н. Гарабед Минасян – 1 докторант

Въпреки добрите традиции и положителния опит при обучението на докторанти, броят на кандидатите и на зачислените в докторантура не удовлетворява.

Придобиването на докторска степен от ИИИ при БАН е гаранция за успешна професионална реализация в страната и в чужбина. Високите критерии при приема и подготовката на докторанти е гаранция за успех, но и предизвикателство пред желаещите да се обучават в Института. Приносът на Института при подготовката на специалисти за икономиката на страната би бил по-голям, ако не съществуваша ограниченията за БАН да обучава самостоятелно студенти.

ИИИ при БАН има сключени договори за сътрудничество с **11** български и **11** чуждестранни научни организации и висши училища. Учени от Института участват в органи на управление, съвети и комисии на редица висши училища. Наред с това, академични служители от Института участват в изследователската, преподавателската и обучителна дейност по различни програми в редица висши училища при подготовката на: бакалаври – **15** висши училища, магистри – **14** висши училища, докторанти – **5** висши училища.

В Института има един постдокторант – д-р Мария Пеева, подкрепен с решение на Научния съвет, протокол № 1/30.01.2019 г. и одобрен от ЦУ на БАН за участие в Национална програма «Млади учени и постдокторанти -2018/2020» модул «Постдокторанти» в научна област «Социални и хуманитарни науки» (SOC) с тема „Ролята на човешкия фактор в иновационната дейност на индустриалните предприятия за повишаване на тяхната конкурентоспособност“, с определен от НС научен консултант - доц. д-р Павлинка Найденова. С решение на Научния съвет, протокол № 10/ 11.12.2019 г. беше приет отчетът за първия етап от работата на постдокторанта, както и план за работа през втория етап на програмата.

7. КРАТЪК АНАЛИЗ НА ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ НА ЗВЕНОТО ЗА 2019 г.

Приходите от бюджетната субсидия и собствени средства през 2019 г. възлизат на 1 374 509 лв., в т.ч. получени трансфери в размер 114 358 лв. и средства по програма „Еразъм+“ в размер на 14680 лв. Разходите са 1 518 272 лв., от които 1 159 577 лв. от субсидия и 358 695 лв. от собствени средства.

Разходите имат следната структура (лв.)

Заплати и доп. възнаграждения за персонала,	1 122 490
в т.ч.	
- заплати и доп. възнаграждения	1 093 232
- обезщетения	29 258
Осигурителни вноски за ДОО от работодател	124 102
Здравно-осигурителни вноски от работодател	46 415
Вноски за ДЗПО	12 241
Издръжка	205 076
в т.ч.	
- материали	23 783
- вода, горива, енергия	27 215
- разходи за външни услуги	70 267

- командировки	14 649
- данъци, такси	22 359
- други	46 803
Разходи за членски внос	1 400
Разходи за придобиване на ДМА	4 070
Разходи за придобиване на нематериални ДА	2 478

Приходите извън субсидията се формираха от абонаменти на списания “Икономическа мисъл”, списание “Икономически изследвания”, от договори с Българската академия на науките, договори с фонд „Научни изследвания, с Университет за национално и световно стопанство, с Корейския институт за развитие и с други институции, от такси за обучение на докторанти и други.

От началото на годината в Института се изплащаха хонорари и възнаграждения по договорите с Българска академия на науките, за сп. “Икономическа мисъл”, списание “Икономически изследвания”, по програма Еразъм+, а също така и за изготвяне на рецензии на планови разработки, участия в научни съвети, за научни журита, за научно ръководство на докторанти, изпитни комисии и други.

Разходите за издръжка се покриха от собствени средства. В разходите за материали се включват и активи със стойност под 1 000 лв., след което те се завеждат задбалансово. Разходите за външни услуги включват: телекомуникационни, обяви за конкурси, печатарски услуги за издания на Института, автореферати, научни мероприятия, поддръжка на програмни продукти, ремонт на техника, ВиК, асансьорни, охранителни и други услуги. Разходите за командировки в страната и чужбина са за участия на служителите в научни мероприятия и конференции.

Сградата на института е на пет етажа. На партерния етаж се намира библиотеката на института. Първият етаж от сградата е оборудван за лекционна дейност. Там се намира и голямата зала на института, в която е инсталирана стационарна мултимедия и озвучителна апаратура, осигуряващи перфектното провеждане на масови мероприятия – лекции, семинари, конференции, събрания на института и културни мероприятия. На останалите етажи са разположени стаите на сътрудниците и административните канцеларии.

8. ИЗДАТЕЛСКА И ИНФОРМАЦИОННА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНОТО ПРЕЗ 2019 г.

ИИИ при БАН има богата издателска дейност, осъществявана чрез двете му реферирани научни списания – „Икономическа мисъл“ и „Икономически изследвания“, като „Икономически изследвания“ е *единственото списание с импакт ранг в областта на икономиката в страната*; чрез ежегодно публикувания Годишен доклад «Икономическо развитие и политики в България: оценки и очаквания» - единствено по рода си издание за състоянието и развитието на българската икономика; чрез поредица от монографични издания и множество публикации на академичния състав в национални и международни научни издания, включително такива с импакт фактор.

Списание "Икономическа мисъл". Списанието публикува годишно 6 книжки със статии и студии на български и на английски език, в които се отразяват актуални изследвания по широк кръг въпроси от български и чуждестранни учени. От 2018 г. списанието се реферира в ERIH PLUS. Освен това то се индексира и реферира от Journal of Economic Literature/ Econ Lit, издание на Американската икономическа асоциация и RePEc. Списанието предлага рубриците “Консултации”, “Прегледи”, “Научен живот”, публикува рецензии и отзиви за български и чуждестранни книги, информира читателите за проведени научни форуми в страната и чужбина. Списанието се издава с финансовата подкрепа на УНСС.

Списание "Икономически изследвания" – е международно научно списание с SC Imago Journal Rank (SJR) на SCOPUS: **0,245** (2018) и е в група **Q2 "Economics, Econometrics, Finance"** на SCOPUS. Списанието се индексира и реферира от Journal of Economic Literature/Econ Lit, издание

на Американската икономическа асоциация, както и RePEc, EBSCO. Списанието публикува студии само на английски език. Студиите се рецензират по т. нар. "double blinded" принцип.

И двете списания имат WEB-страници, които постоянно се актуализират. Те се разпространяват чрез абонамент, изпращат се до най-големите национални и университетски библиотеки в света чрез служба „Библиотечен обмен“ на БАН и са включени в каталога на най-голямата виртуална библиотека за списания от Централна и Източна Европа – CEEOL.

Ежегодният **Годишен доклад на ИИИ при БАН**, в който се представят обективни анализи на състоянието и развитието на българската икономика, както и прогнозни оценки и препоръки за подходящи национални политики, се издава на български и на английски език. Предназначен е за държавните институции, организациите на работодателите и синдикалните структури, общинските и местните управленски структури, неправителствените организации, научната общност и широката общественост.

През 2019 г. са излезли от печат **109** публикации на сътрудници от Института. Списъкът на научните публикации е представен като *Приложение Г* към отчета. Научни публикации на сътрудници на Института са били цитирани **237** пъти. Списъкът с цитиранията е представен като *Приложение Д* към отчета.

Информационният отдел продължава да работи с автоматизирана информационна система CDS/ISIS-микро вер. 3.07. Изготвят се библиографски справки на сътрудници от Института, докторанти и външни потребители по най-широк кръг икономически теми.

Целият библиотечен фонд в края на 2019 година наброява **41200 тома**. През годината са постъпили **139 тома**. За по-рационално използване на литературата в читалнята на свободен достъп са предоставени **5814 тома** – целият справочен фонд на библиотеката: енциклопедии, речници, справочници, статистически годишници на България и други страни, както и периодиката за последните няколко години.

В резултат на споразумение за обмен на информационни материали, библиотеката получава безплатно някои издания на БНБ, Икономическия университет във Варна и Националния Статистически Институт (НСИ). Създадена е връзка с "Documentation Francaise", благодарение на което библиотеката получава някои техни материали. Институтът е абониран за най-важните специализирани български вестници със собствени средства. В читалнята е поставен компютър за улеснение на читателите при използване на електронния каталог.

Периодично се актуализира публикуваната на WEB-страницата на института информация. Това създава условия за популяризирането на работата на института и поддържането на добрия му публичен образ в България и в целия свят.

9. ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАУЧНИЯ СЪВЕТ НА ЗВЕНТО

Научният съвет на института включва 21 членове. От тях: чл. кореспондент - 1, професори - 17 и доценти - 3; с научната степен "Доктор на науките" - 4 и с образователната и научна степен "Доктор" - 17.

Списъчен състав на съвета:

проф. д-р Александър Петров Тасев
чл. кор., проф. д.ик.н. Иван Ангелов Златанов
проф. д.ик.н. Людмил Стефанов Петков
проф. д.ик.н. Васил Георгиев Тодоров
проф. д.ик.н. Гарабед Ардашес Минасян
проф. д-р Васил Мишов Цанов
проф. д-р Веселин Минчев Минчев
проф. д-р Дарина Русчева Тодорова
проф. д-р Искра Спасова Белева
проф. д-р Искра Богданова Христова-Балканска
проф. д-р Митко Атанасов Димитров

проф. д-р Победа Василева Луканова
проф. д-р Радка Белчева Илева-Филкова
проф. д-р Спартак Василев Керемидчиев
проф. д-р Стоян Анастасов Тотев
проф. д-р Алла Валентиновна Кирова
проф. д-р Даниела Бобева-Филипова
проф. д-р Ирена Кирилова Зарева-Зафирова
доц. д-р Павлинка Петкова-Найденова
доц. д-р Виктор Иванов Йоцов
доц. д-р Огнян Борисов Боюклиев

Дейността на Научния съвет се основава и се осъществява изцяло в съответствие със Закона на БАН, Устава на БАН, Правилника за устройството, дейността и вътрешния ред на Икономическия институт на БАН, Временния правилник за дейността на Научния съвет при Икономическия институт на БАН, Правилника за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Института за икономически изследвания при БАН (приет с Протокол № 11/ 21.11.2018 г., доп. Протокол № 5/24.04.2019 г.) и др.

Съгласно функциите на съвета, регламентирани от законови и други ведомствени и вътрешни нормативни документи, в дейността на Научния съвет към ИИИ при БАН през 2019 г. могат да се открият следните акценти:

1. Избор на монографии с национално значение, издадени от ИИИ при БАН и от други издания, с автори от института за одобрение от СИД при БАН.

2. Предложение за включване на кандидати в Национална програма "Млади учени и пост-докторанти, 2018-2020 г."

3. Решение относно реда за предложения за съвместни сътрудничества с различни международни и български институции.

4. Решения, свързани с организирането на честването на 70 годишния юбилей на ИИИ-БАН

5. Промени в редколегиите на сп. "Икономическа мисъл" и сп. "Икономически изследвания".

6. Обсъждане и приемане на изменение и допълнение на Правилника за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ИИИ при БАН.

7. Обсъждане и приемане на Доклад-самооценка и на информация за изпълнение на направени препоръки при предходна акредитация на четири докторски програми в института: "Икономика и управление", "Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка", "Народно стопанство (вкл. регионална икономика и история на народното стопанство)" и "Световна икономика и МИО".

8. Приемане на "Правила за изготвяне, изпълнение и приемане на планови проекти, включени в научноизследователската програма на ИИИ при БАН".

10. ПРАВИЛНИК ЗА РАБОТАТА В ЗВЕНОТО – Правилник за устройството, дейността и вътрешния ред на ИИИ на БАН - Приложен към отчета

11. СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ В ОТЧЕТА И ПРИЛОЖЕНИЯТА КЪМ НЕГО СЪКРАЩЕНИЯ

CEEOL – Central and Eastern European Online Library
KSP – Knowledge Sharing Program (Програма за споделяне на знания)
KDI – Korea Development Institute
RePEc – Research Papers in Economics
SJR – SCImago Journal Rank
АД – Акционерно дружество

АПИ – Агенция „Пътна инфраструктура“
 БТА – Българска телеграфна агенция
 БТПП – Българска търговско-промишлена палата
 ПНЕК – Постоянна научно-експертна комисия
 ВСУ – Варненски свободен университет
 ВСУ – Висше строително училище
 ВТУ – Великотърновски университет
 ВУАРР – Висше училище по агробизнес и развитие на регионите
 ВУЗФ – Висше училище по застраховане и финанси
 ВУТП – Висше училище по телекомуникации и пощи
 ГПЦ – Глобален партньорски център
 ДААД – Deutscher Akademischer Austauschdienst (Германската служба за академичен обмен)
 ДМА – Дълготрайни материални активи
 ЕВУИМ – Европейско висше училище по икономика и мениджмънт
 ЕК – Европейска комисия
 ЕСФ – Европейски социален фонд
 ИИИ при БАН – Институт за икономически изследвания при Българска Академия на науките
 КТ – Конфедерация на труда
 ЛТУ – Лесотехнически университет
 МАНИ/МАНУ – Македонска Академия на науките и изкуствата
 МВБУ – Международно висше бизнес училище
 МЕ – Министерство на енергетиката
 МЗ – Министерство на здравеопазването
 МИ – Министерство на икономиката
 МОН – Министерство на образованието и науката
 МРРБ – Министерството на регионалното развитие и благоустройството
 МСП – Малки и средни предприятия
 МТИТС – Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията
 МТСП – Министерство на труда и социалната политика
 НАНУ – Национална академия на науките на Украйна
 НАОА – Национална агенция за оценяване и акредитация
 ННП – Национална научна програма
 НСИ – Национален статистически институт
 НСОРЕБ – Национално сдружение на общините в Република България
 НЦОЗА – Национален център по общественото здраве и анализи
 ОПРЧР – Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
 ПУ – Пловдивски университет
 РА – Румънска Академия
 РУ – Русенски университет
 ТУ – Тракийски университет
 УХТ – Университет за хранителни технологии
 ЦИЕ – Централна и Източна Европа
 ЦКС – Централен кооперативен съюз
 ЮЗУ – Югозападен университет